

Voorliggend tussenproduct is het derde tussenproduct van ontwikkelteam Engels/MVT, opgesteld tijdens de derde ontwikkelsessie in oktober 2018. Het betreft de 'grote opdrachten' van het leergebied, de essentie. Op basis van deze grote opdrachten zal het team in de volgende stap de benodigde kennis en vaardigheden gaan benoemen (bouwstenen). Ontwikkelteam Engels/MVT vraagt uw feedback op de grote opdrachten op www.curriculum.nu/feedback.

In dit tussenproduct vindt u:

- Een toelichting: van visie naar grote opdrachten.
- De bijgestelde grote opdrachten van het leergebied. Hier vraagt het team uw feedback op, zie daarvoor ook de bijgevoegde consultatievragen.
- De bijgestelde visie op het leergebied, deze ligt ten grondslag aan de grote opdrachten (bijlage 1)
- De bronnenlijst (bijlage 2)
- Een woordenlijst (bijlage 3)

De grote opdrachten zijn gebaseerd op de visie op het leergebied (opgesteld tijdens de eerste ontwikkelsessie en bijgesteld op basis van feedback) en vormen de basis voor de volgende stap: het benoemen van kennis en vaardigheden (bouwstenen).

Opnieuw feedback op de grote opdrachten?

In de vorige ontwikkelsessie is ook gewerkt aan de grote opdrachten. De teams hebben de eerste versie reeds ter consultatie voorgelegd. In deze derde ontwikkelsessie heeft het ontwikkelteam verder gewerkt aan de grote opdrachten. Op basis van de ontvangen feedback, maar ook, voor samenhang en eenduidigheid, in samenwerking met de teams van de andere acht leergebieden. De grote opdrachten zijn dus, ook als er al veel positieve feedback op is gekomen, aangescherpt en in samenhang aangepast. In deze fase vragen de teams daarom opnieuw feedback op de grote opdrachten.

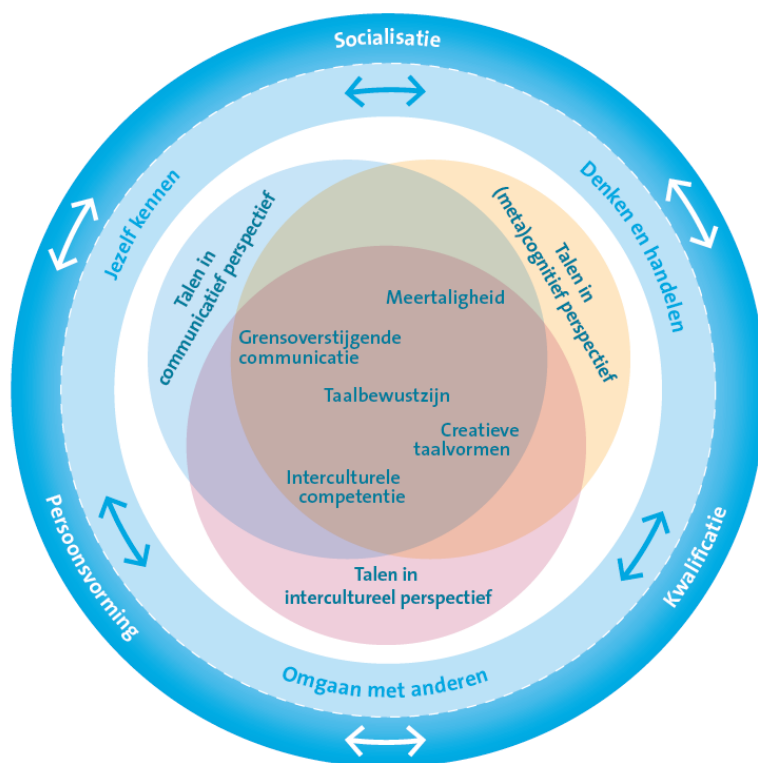
Vervolg: consultatie tot 14 november

Geef uw feedback op www.curriculum.nu/feedback tot 14 november. Het ontwikkelteam zal uw feedback gebruiken om de grote opdrachten bij te stellen en uit te werken naar bouwstenen tijdens de volgende ontwikkelsessie in december. Uw feedback is zeer gewenst, alvast bedankt!

TOELICHTING: VAN VISIE NAAR GROTE OPDRACHTEN

Talen zijn het middel om Europese en wereldburgers met elkaar in contact te brengen en te verbinden. Vanuit deze maatschappelijke functie van het leergebied ontstaat een drietal perspectieven van het talenonderwijs waaruit de kerninhouden van het leergebied beschreven kunnen worden: communicatief, intercultureel, en (meta)cognitief perspectief.

Vanuit die drie perspectieven draagt het leergebied Engels/mvt bij aan de persoonsvorming, socialisatie en kwalificatie van de leerlingen. De drie perspectieven vertonen grote overeenkomsten met de inhouden van het leergebied Nederlands. Daarbij ligt het accent van Engels/MVT op interculturele en grensverleggende communicatie, terwijl dat van Nederlands zich op volwaardige participatie in de Nederlandse samenleving richt.

Figuur 1: Visualisatie relatie visie-grote opdrachten leergebied Engels/MVT.

Talen geven toegang tot communicatie, beleving en waardering van andere landen en culturen. Meertalige kennis is daardoor onmisbaar bij het voeren van internationale maatschappelijke dialogen over mondiale vraagstukken, en bij de burgerschapsvorming van de leerlingen: een expliciete link met het leergebied Burgerschap. Talen worden beïnvloed door de cultuur van hun sprekers, waaronder de geografische omgeving en de geschiedenis van een taalgemeenschap. Dat maakt afstemming met het leergebied Mens en Maatschappij relevant en wenselijk.

Bij het gebruik van talen in de samenleving worden de drie perspectieven altijd in samenhang ingezet. Dat betekent ook dat er in elke grote opdracht altijd minstens twee perspectieven

samenkomen en dat er geen hiërarchische relatie is tussen de grote opdrachten. Wél dient **taalbewustzijn** als onderlegger voor de overige opdrachten aan dit leergebied. Het bewust worden van hoe talen in elkaar zitten, helpt de taalverwerving, bevordert de communicatie en faciliteert het begrijpen van de culturele aspecten van een taal. De opdracht voor dit leergebied is om de leerling te laten ontdekken hoe talen werken en hoe mensen talen gebruiken, zodat de leerling zich bewust wordt van wat je met talen kunt, plezier aan talen kan beleven en talen makkelijker kan leren. Het leggen van een sterke basis in de Nederlandse taal helpt dit doel te realiseren.

Meertaligheid is in de Nederlandse samenleving een dagelijkse werkelijkheid. Talen zijn op allerlei manieren aanwezig in de context waarin de leerling leeft, en elke leerling heeft meertalige kennis: kent meerdere talen, of gebruikt woorden uit andere talen in zijn eigen taal. Een opdracht voor het leergebied Engels/MVT is om de leerling te helpen dit te beseffen, te ontwikkelen en efficiënt in te zetten voor begrip, in de communicatie en bij het leren van nieuwe talen. Dit vraagt reflectie op taal, wat onderdeel van taalbewustzijn is. Vanzelfsprekend hoort het Nederlands bij het meertalig repertoire van de leerling, zij het als eerste of tweede taal. Daarom is deze opdracht in nauwe afstemming met het leergebied Nederlands ontwikkeld.

Talen zijn onmisbaar voor de **grensoverstijgende communicatie** en de ontwikkeling van **interculturele competentie**: de ontmoeting met de ander en zijn of haar cultuur. Communicatie kan niet los gezien worden van de culturele context waarin deze plaatsvindt, en van de cultuur van de deelnemers aan de communicatie. Communiceren in andere talen betekent ook in aanraking komen met de culturen waarvan die talen drager zijn.

De opdracht voor dit leergebied is om de leerling te helpen internationaal én intercultureel competent te worden. Terwijl bij Nederlands de leerling leert doelgericht te communiceren in de Nederlandse taal, zijn internationale communicatie en interculturele competentie een onderscheidend kenmerk van het leergebied Engels/MVT. Bij internationale communicatie wordt de taal van één van de sprekers gebruikt, of een taal die niet de moedertaal is van beide sprekers, de zogenaamde 'lingua franca' - meestal Engels (maar het kan ook een andere taal zijn).

Een bijzondere vorm van communicatie zijn **creatieve taalvormen** zoals literatuur. Het beleven van literatuur, zowel in het Nederlands als in een andere taal, levert een bijdrage aan de persoonsvorming en de socialisatie van de leerling; daarnaast kwalificeren creatieve expressievormen in een andere taal de leerling door de verwerving van die taal te stimuleren. Een opdracht voor het leergebied Engels/MVT is om de leerlingen door middel van het beleven van creatieve taalvormen, te helpen met het verkennen en ervaren van andere socioculturele, geografische en historische contexten.

Productieve tegenhanger van literaire teksten is de expressieve communicatie door middel van taal. Spelen met de vreemde taal, de vreemde taal gebruiken als creatieve vorm van expressie in bijvoorbeeld verhalen, gedichten of songs, geeft de leerling vrijheid in het verkennen van andere woordcombinaties en in het experimenteren met andere manieren om zichzelf te uiten. Creatieve taalvormen zijn kunstzinnige taaluitingen die aansluiten bij de inhoud van de leergebieden Nederlands en Kunst & Cultuur.

GROTE OPDRACHTEN

Grote opdracht 1: Moderne vreemde talen faciliteren grensoverstijgende communicatie

Relevantie: Grensoverstijgend kunnen communiceren is noodzakelijk geworden voor de *socialisatie* en de *kwalificatie* van leerlingen: door het vervagen van grenzen komen mensen uit verschillende landen makkelijker met elkaar in aanraking, zij het digitaal of doordat mensen meer reizen. Kennis en beheersing van vreemde talen is in Nederland van groot belang mede door de geografische ligging en economische positie van het land. Leerlingen die in andere talen kunnen communiceren, zijn niet alleen kansrijker in het vervolgonderwijs maar ook op de (inter-)nationale arbeidsmarkt. De school is een oefenterrein voor het grensoverstijgend leren communiceren: het biedt contexten die de leerlingen uitdagen om hun persoonlijke grenzen te verleggen. Dit draagt bij aan de *persoonsvorming* van de leerling, die zich op een volwassen en democratische manier kan ontwikkelen tot actieve, internationaal competente burger in de globaliserende samenleving.

Inhoud: Grensoverstijgend communiceren betekent begrijpen, produceren, uitwisselen en verwerken van inhoud in een andere taal dan de eigen eerste taal, ofwel: het begrijpen van mondelinge en schriftelijke teksten in de doeltaal, door te lezen, te luisteren en te kijken (receptie); het produceren van mondelinge en schriftelijke teksten in de doeltaal, door te schrijven en te spreken (productie); het uitwisselen van inhoud, door gesprekken te voeren of schriftelijk te communiceren (interactie); het verwerken van inhoud uit bestaande teksten om communicatie toegankelijker te maken (mediation). Denk bij de laatste bijvoorbeeld aan gelezen informatie schriftelijk of mondeling uitleggen, mondelinge input samenvatten in aantekeningen, bronnen synthetiseren in een tekst, etc. Deze communicatieve taalvaardigheden worden in het dagelijks leven vaak in samenhang ingezet.

Internationale communicatie kan zowel in de doeltaal plaatsvinden, als in een taal die geen moedertaal is van beide sprekers, de zogenaamde 'lingua franca'. Dit is meestal Engels, maar het kan ook een andere taal zijn. Communiceren gebeurt bij voorkeur in een contextrijke en betekenisvolle omgeving, waarin de leerling uitgedaagd wordt om een andere taal en cultuur daadwerkelijk te beleven. Internationaliseringsactiviteiten helpen de leerling om (taal)grenzen te verleggen en creëren ruimte voor ontmoeting.

De leerling leert steeds complexere communicatieve taaltaken uit te voeren naarmate taalniveau en eigen ontwikkeling vorderen. Het taalgebruik wordt afgestemd op de doelen van communicatie, de contexten die voor de leerling relevant zijn en het (internationale) publiek aan wie de communicatie gericht is. Als het leren van een vreemde taal nog in het beginstadium is, beperkt het taalgebruik zich tot concrete behoeften die van direct belang zijn voor de leerlingen in eenvoudige, alledaagse en vertrouwde situaties, zoals communiceren over zichzelf, eigen interesses, dagelijkse bezigheden. Naarmate het taalniveau hoger wordt, kunnen leerlingen in steeds complexere situaties handelen, doelen worden meer algemeen en abstract van aard, allerlei thema's onder andere uit de actualiteit komen aan de orde. De leerling leert te communiceren met een steeds diverser publiek. Hij leert de vreemde taal flexibel en doeltreffend te gebruiken in verschillende formele en informele situaties die zich kunnen afspelen in het dagelijkse leven, in sociale contacten, de opleiding, en op het werk. Tevens leren leerlingen hun taalgebruik af te stemmen op het bereik en de conventies van de digitale communicatietechnologie. Leerlingen leren media in de vreemde taal te gebruiken die

geschikt zijn voor hun (taal)niveau: dit strekt zich uit van informeel chatten tot gamen, vloggen, formele e-mails schrijven, of deelnemen aan discussieplatforms.

Brede vaardigheden:

- *Manieren van denken en handelen:* het verwerken en het produceren van inhoud doen een beroep op het creatief vermogen van de leerling. Het duiden, selecteren, filteren en waarderen van informatie in de vreemde taal, en het inzetten van strategieën om gebreken in taalvaardigheid te compenseren stimuleert het probleemoplossend denken.
- *Manieren van omgaan met anderen:* het samenwerkend aspect staat centraal bij grensoverstijgende communicatie, en is een vaardigheid die in een behoefte van de maatschappij voorziet.

Grote opdracht 2: Meertaligheid helpt bij het leren en gebruiken van talen

Relevantie: De ontwikkeling van een meertalig repertoire en aandacht voor meertalige competentie dragen bij aan de *kwalificatie* van de leerling.

Meertaligheid helpt bij de communicatie met anderstaligen. Door andere talen in te zetten, leren leerlingen mensen van verschillende nationale en culturele achtergronden met zelfvertrouwen tegemoet te treden en met hen samen te werken. Aandacht voor de (thuis)talen van leerlingen kan benut worden in de lessen en bevordert een open houding, waardering en respect ten aanzien van hun identiteit. Dit is relevant voor de *socialiserende* functie van het onderwijs. Leerlingen realiseren zich hoe belangrijk kennis van andere talen is om te kunnen communiceren. Burgers met kennis van meerdere talen zorgen ervoor dat het Nederlandse bedrijfsleven en samenleving zich naar de omringende en overige landen in de wereld kunnen richten.

Het taalbewustzijn en de taalontwikkeling van de leerling worden door de aandacht voor meertalige competentie gestimuleerd. Daarmee vergroot de leerling ook zijn culturele bewustzijn. Het beseffen van de eigen meertaligheid ondersteunt de cognitieve identiteitsontwikkeling en draagt bij aan de *persoonsvorming*: een leerling die zijn (meer)talige achtergrond leert waarderen en benutten, krijgt meer zelfvertrouwen en ontwikkelt veerkracht.

Inhoud: Meertaligheid is de aanwezigheid van meerdere talen binnen een bepaalde context – denk bijvoorbeeld aan leerlingen in de klas, mensen op straat, contacten met de buurlanden, of aan leerlingen die thuis andere talen spreken dan het Nederlands. Maar je komt meertaligheid ook tegen in allerlei media, films, games etc.

De talen (of de woorden en uitdrukkingen in andere talen) die je beheerst, vormen je meertalige repertoire. De Europese Unie benadrukt het belang van meertalige kennis voor alle Europese burgers. De Onderwijsraad stelt als ambitie dat driekwart van de jongeren in Nederland twee talen op B1-niveau spreekt naast de eigen eerste taal. Meertaligheid is ook een taaloverstijgende competentie: je kunt woorden en structuren die je in andere talen kent, functioneel gebruiken om te communiceren of een nieuwe taal te leren. De aanwezigheid van meerdere talen in onze samenleving is een feit. Je meertalige repertoire en meertalige competentie moet je echter ontwikkelen. Deze competentie wordt in het Europees Referentiekader aangeduid als *plurilingual competence* en draagt bij aan de ontwikkeling van taalbewustzijn.

Leerlingen maken al op vroege leeftijd kennis met andere talen en beseffen dat er andere talen bestaan naast hun eigen (thuis)taal. Ze ontdekken dat ze woorden uit andere talen in hun dagelijks leven gebruiken, en dat er verschillen en overeenkomsten tussen talen zijn in woorden, klanken en uitdrukkingen. In het primair onderwijs krijgen ze minstens een moderne vreemde taal aangeboden, meestal Engels.

In het beginstadium van de verwerving van een nieuwe taal leren leerlingen talen met elkaar te vergelijken in een speelse setting, naarmate leerlingen hun talenkennis en hun analytisch vermogen ontwikkelen, breiden ze hun meertalige repertoire uit en leren ze steeds beter en bewuster verbanden te leggen tussen patronen en taalstructuren. Ze kunnen een tekst begrijpen in een taal die ze niet goed beheersen door gebruik te maken van woorden en structuren die ze kennen uit een andere taal. Ze leren te schakelen tussen verschillende talen als dat nodig is om te communiceren of om iets uit te leggen. Leerlingen leren taaloverstijgend te werken doordat ze vaardigheden en strategieën die ze bij een taal hebben geleerd, ook bij een andere taal kunnen inzetten.

Brede vaardigheden:

- *Manieren van denken en handelen:* het kunnen overschakelen naar andere talen en registers draagt bij aan de ontwikkeling van het metacognitief vermogen van de leerlingen, en daarmee aan zijn kritisch en probleemoplossend denken.
- *Manieren van omgaan met anderen:* leerlingen leren ook samen gebruik te maken van elkaars talenkennis en de meerwaarde van samenwerking te ervaren.
- *Manieren van jezelf kennen:* reflecteren op je eigen talenkennis en hoe je talen gebruikt, doet ook een beroep op jezelf leren kennen.

Grote opdracht 3:

Interculturele competentie: talen zijn dragers van cultuur

Relevantie: De aandacht voor interculturele aspecten verbonden aan het leren van een taal helpt de leerling aan zijn *persoonsvorming*: de leerling reflecteert op zichzelf, krijgt inzicht in zijn eigen cultuur en in hoe die zich verhoudt tot de cultuur van de ander. Dit noemen we intercultureel bewustzijn. Het vergroot de zelfredzaamheid doordat de leerling beter op de ander kan anticiperen en weet hoe te handelen in bepaalde situaties. Door andere culturen te leren waarderen, ontwikkelt de leerling zijn empathisch vermogen.

De leerling herkent overeenkomsten en verschillen tussen culturen, handelt daarnaar en legt verbinding met de ander in termen van begrip, acceptatie en waardering. Dit noemen we interculturele competentie: de bekwaamheid om effectief en gepast te communiceren in interculturele situaties gebaseerd op interculturele kennis, vaardigheden en houdingen. Interculturele competentie draagt bij aan de *socialisatie* van de leerling in een wereld waar culturele integratie toeneemt. Het helpt de leerling om actief te participeren in de internationale discussie over mondiale vraagstukken als duurzaamheid en democratie. Het *kwalificeert* de leerling in het aangaan van interculturele communicatie met werkrelaties op de arbeidsmarkt. Het alsmaar internationaler wordende karakter van bedrijfsactiviteiten en van de handel maakt deze competentie tot een noodzaak.

De relevantie van interculturele aspecten bij het leren van een nieuwe taal nodigen uit om een verbinding met burgerschapsvorming te zoeken, waar diversiteit in de samenleving en democratie centraal staan.

Inhoud: Door het leren van een nieuwe taal vergaart de leerling ook kennis over het land en de cultuur van de doeltaal, die hij vanuit verschillende perspectieven leert te bekijken. De leerling leert *over* de cultuur van de sprekers van de doeltaal: van gewoontes en tradities tot geografische en historische aspecten, sociale groeperingen, gemeenschappelijke (Europese) normen en waarden. De leerling leert *hoe* deze cultuur zich uit in taalkeuzes, -patronen en -conventies in de doeltaal. De leerling wordt zich ook bewust *waarom* dat zo is, welke opvattingen, waarden en attitudes dat weerspiegelt.

Eerst gaat het om taalpatronen die bij alledaags en concreet taalgebruik horen: hoe kleden kinderen zich in andere culturen? Hoe spelen ze in andere culturen? Naar welke muziek luisteren ze? Hoe vieren ze feest? Wat doen ze op school, thuis? Naarmate leerlingen de vreemde taal beter beheersen komen ook steeds complexere aspecten van een cultuur aan de orde, die terugkomen in woorden en uitdrukkingen. In welke omgeving leven jongeren? Wat is de invloed van die omgeving, van het geografisch gebied en van het verleden op hun taalgebruik? Welke vraagstukken spelen in hun sociale omgeving? De culturele invloed op taal kan dan ook impliciet zijn. Bij de aandacht voor deze culturele aspecten in talen wordt afstemming gezocht met de maatschappijvakken.

Het leren van deze culturele aspecten in de doeltaal helpt de leerling tegen cliché vorming en bevordert een open houding ten opzichte van de doeltaal en de cultuur van haar sprekers. De leerling leert de culturele aspecten in de doeltaal te duiden en te waarderen, en ervaringen, gewoontes en gebeurtenissen te begrijpen. Daarmee ontwikkelt de leerling competenties en attitudes die hem steeds meer in staat stellen om effectief en adequaat te communiceren in een diversiteit aan interculturele situaties en contexten. Intercultureel competent zijn is van groot belang in de huidige samenleving en ondersteunt de grensoverstijgende communicatie.

De interculturele communicatie kan zowel in de doeltaal plaatsvinden, als in een taal die geen moedertaal is van beide sprekers, de zogenaamde 'lingua franca'. De rol van lingua franca wordt meestal door het Engels vervuld, maar het kan ook een andere taal zijn. Ook bij het gebruik van een lingua franca leert de leerling rekening te houden met de cultuur van de deelnemers aan de communicatie.

Brede vaardigheden:

- *Manieren van omgaan met anderen:* de ontwikkeling van intercultureel bewustzijn en interculturele competentie in de taalles bevordert de sociaal-culturele vaardigheden bij het omgaan met anderen in de communicatie met anderstaligen, en daarmee het samenwerken.
- *Manieren van jezelf kennen:* intercultureel bewustzijn helpt in de oriëntatie op jezelf, je studie en je (internationale) loopbaan, en in het vermogen om je eigen talenten te herkennen.

Grote opdracht 4:

Creatieve taalvormen verruimen je wereld en helpen een nieuwe taal te leren

Relevantie: De aandacht voor het beleven van creatieve taalvormen, zoals literatuur, draagt bij aan *persoonsvorming*. Door verhalen, ideeën en gevoelens in de doeltaal te beleven en zelf te vertellen of te uiten, komen leerlingen uit de comfortzone van hun eerste taal. Leerlingen worden uitgenodigd na te denken over vraagstukken in originele teksten die ontstaan zijn in een andere cultuur: waarom maken mensen in een andere culturele, geografische en historische context bepaalde keuzes? Reflectie op de ander en de eigen cultuur helpt leerlingen respect en tolerantie te ontwikkelen voor de ander in die context. Dit draagt bij aan *socialisatie* en bevordert de ontwikkeling van interculturele

competentie, wat ook een opdracht is van dit leergebied. Werken met creatieve taalvormen in de doeltaal bevordert ook het leren van die taal. Een hogere taalbeheersing vergroot de kans op zowel nationale als internationale *kwalificatie*.

Inhoud: Creatieve taalvormen omvatten alle teksten waarin gebruik wordt gemaakt van narratieve (verhalende) technieken, zoals games, films, verhalen, toneel- en songteksten, poëzie, (beeld)romans, hoogwaardige literatuur. Ze kunnen ook inhouden uit andere leergebieden bevatten.

Leerlingen leren om te gaan met auditieve/mondelijke en schriftelijke teksten in de doeltaal uit verschillende contexten, tijden en culturen. Ook leren zij zichzelf middels een creatieve taalvorm op een persoonlijke manier in de doeltaal te uiten. Het taalniveau wordt afgestemd op hun taal- en cognitieve vaardigheden en is uitdagend, maar staat het begrip en de beleving niet in de weg. Met dit aanbod worden leerlingen gestimuleerd om hun beheersing in de doeltaal met plezier te ontwikkelen en de doeltaal niet als drempel te zien.

Leerlingen leren in het Nederlands om te gaan met verschillende expressievormen. Daarna zetten ze creatieve taalvormen ook in om een andere taal te leren; om een verhaal in de doeltaal te beleven; om een culturele, geografische en historische context te begrijpen; of om genres en stijlen te leren herkennen, analyseren en gebruiken. Leerlingen kunnen op alle niveaus aan deze doelen werken in afstemming met hun beheersing van de doeltaal en hun cognitieve ontwikkeling. Genres en stijlen komen voornamelijk in de bovenbouw van het voortgezet onderwijs aan de orde.

In de eerste fase van het leren van een nieuwe taal maken leerlingen kennis met korte, eenvoudige en aansprekende teksten in de doeltaal. Vervolgens breidt het repertoire aan teksten zich uit en neemt ook de complexiteit van taal, situaties en thema's toe. Het benutten van creatieve taalvormen in de vreemdetaalles is gebaat bij onderlinge afstemming tussen talen, met Nederlands, en met het leergebied Kunst en Cultuur.

Brede vaardigheden:

- *Manieren van denken en handelen:* het verwerken en het produceren van creatieve taalvormen doen een beroep op het expressief vermogen van de leerling.
- *Manieren van jezelf kennen:* jezelf leren kennen, maar ook anderen begrijpen en omgaan met anderen komen aan bod bij het beleven van expressievormen in andere talen en uit andere culturen. Reflectie op manieren van denken en handelen van jezelf en anderen staan hierbij centraal.

Grote opdracht 5:

Taalbewustzijn maakt van leerlingen gerichte gebruikers van talen

Relevantie: Taalbewustzijn ondersteunt het leren van talen en *kwalificeert* de leerling door hem te helpen een meer bewuste en meer gemotiveerde vreemdetaalspreker te worden: de leerling begrijpt hoe talen in elkaar zitten en heeft meer zicht in hoe hij zelf talen leert. Daarnaast ondersteunt taalbewustzijn de *socialisatie* van de leerling door hem in staat te stellen, doelen en intenties van taalgebruik kritisch in te schatten. De leerling kan hun effecten op zichzelf en de anderen waarnemen, er adequaat op ingaan, en de culturele aspecten van talen herkennen en waarderen. Dit speelt een belangrijke rol bij zijn burgerschapsvorming. Taalbewustzijn draagt daarmee ook bij aan de ontwikkeling van interculturele competentie, eveneens een grote opdracht van dit leergebied. Door te reflecteren op taalstructuren en -inhouden ontdekt de leerling dat talen onderdeel zijn van de identiteit van hun sprekers. Hij reflecteert op zijn eigen (taal)identiteit, wat bijdraagt aan zijn *persoonsvorming*.

Inhoud: Taalbewust zijn betekent expliciete kennis over taal verwerven, er bewust mee omgaan, en inzicht hebben in hoe je talen leert en gebruikt. Een bewuste taalgebruiker beseft welke taalvaardigheden en strategieën hij nodig heeft en weet wat hij moet doen om die te verwerven. Kennis en vaardigheden die verworven worden bij het leren van nieuwe talen, bouwen voort op de kennis van de eigen eerste taal. De leerling wordt daardoor een autonome taalleerder.

De ontwikkeling van taalbewustzijn loopt parallel met de cognitieve ontwikkeling van de leerling. Dat betekent bijvoorbeeld dat de leerling in de onderbouw van het primair onderwijs nog niet expliciet reflecteert op taal; hij kan woord en betekenis nog niet scheiden, maar begrijpt wel dat er verschillende talen worden gesproken en je toch met elkaar kunt communiceren over dezelfde dingen. Taalbewustzijn is daarmee vanaf de beginfase functioneel om talen in samenhang te kunnen zien. Dat is iets wat uitgebreid aan de orde komt bij de grote opdracht over meertaligheid.

Vervolgens gaat de leerling nadenken over het feit dat je talen vanuit verschillende perspectieven kunt bekijken: talen om te communiceren, talen als onderdeel van cultuur, talen als systeem met eigen regels, en gaat de leerling ook talen met elkaar vergelijken. De leerling reflecteert op uitdrukkingen in verschillende talen, hun betekenis, hun link met de cultuur van de sprekers van die talen. Dat doet hij met zijn eigen eerste taal, met de eerste taal van zijn klasgenoten en met de talen die hij leert.

Het aantal talen breidt zich uit in het voortgezet onderwijs. De leerling wordt gestimuleerd om verder te reflecteren op hoe talen in elkaar zitten, hoe je talen leert, en hoe talen beïnvloed worden door bijvoorbeeld het gebruik van digitale communicatietechnologie. Dit proces verloopt parallel met zijn cognitieve ontwikkeling en met zijn taalbeheersingsniveau. Zijn woordenschat wordt rijker, onderwerpen ontwikkelen zich van concreet en eenvoudig naar meer algemeen en abstract en de complexiteit neemt toe. Het correct toepassen van taalstructuren wordt bewuster en meer accuraat, hoewel dit per taal en per onderwijsniveau verschilt. Bij de aandacht voor taalbewustzijn ligt een uitgesproken kans om talen en de grote opdrachten van dit leergebied in samenhang te zien, en om talencurricula met elkaar en met Nederlands af te stemmen.

Brede vaardigheden:

- *Manieren van denken en handelen:* door de ontwikkeling van zijn taalbewustzijn leert de leerling te analyseren en reflecteren, en om creatief en kritisch ontvankelijk bezig te zijn met talen.
- *Manieren van jezelf kennen:* de leerling krijgt zicht op de eigen taalbeheersing, kan zijn eigen taalgebruik effectief reguleren in zijn sociale contacten en leert zijn eigen leerproces te sturen.

CONSULTATIEVRAGEN

Ontwikkelteam Engels/MVT vraagt uw feedback op de grote opdrachten. In de periode tot 14 november 2018 kunt u uw feedback geven via www.curriculum.nu/feedback. Het ontwikkelteam zal uw feedback gebruiken om de grote opdrachten bij te stellen en uit te werken naar bouwstenen tijdens de volgende ontwikkelsessie in december. Uw feedback is zeer gewenst, alvast bedankt!

Onderstaand vindt u de consultatievragen:

1. In hoeverre zijn de aangepaste grote opdrachten herkenbaar voor uw onderwijssector? Licht uw antwoord per grote opdracht toe en geef suggesties voor verbetering mee.
2. In hoeverre is er een goede balans gekozen tussen de grote opdrachten voor de samenhang binnen het leergebied Engels/MVT? Geef aan op een schaal van 1-4 (1=onvoldoende, 2=matig, 3=voldoende, 4=goed). Licht uw antwoord toe en geef suggesties voor verbetering mee.
3. In hoeverre omschrijft de grote opdracht "Grensoverstijgende communicatie" de kern van communicatie en het belang van internationalisering in het moderne vreemdetalenonderwijs? Geef aan op een schaal van 1-4 (1=onvoldoende, 2=matig, 3=voldoende, 4=goed). Licht uw antwoord toe en geef suggesties voor verbetering mee.
4. In hoeverre is de grote opdracht "Creatieve taalvormen" herkenbaar voor de leerlingen uit de verschillende sectoren? Geef aan op een schaal van 1-4 (1=onvoldoende, 2=matig, 3=voldoende, 4=goed). Licht uw antwoord toe en geef suggesties voor verbetering mee.
5. In hoeverre maakt de grote opdracht "Taalbewustzijn" de relevantie voor alle onderwijsniveaus duidelijk? Geef aan op een schaal van 1-4 (1=onvoldoende, 2=matig, 3=voldoende, 4=goed). Licht uw antwoord toe en geef suggesties voor verbetering mee.
6. In hoeverre maakt de grote opdracht "Interculturele competentie" de essentie en de relevantie van wat ermee wordt bedoeld, duidelijk? Geef aan op een schaal van 1-4 (1=onvoldoende, 2=matig, 3=voldoende, 4=goed). Licht uw antwoord toe en geef suggesties voor verbetering mee.
7. In hoeverre komt het belang van samenhang en taaloverstijgend werken in de grote opdracht "Meertaligheid" naar voren? Geef aan op een schaal van 1-4 (1=onvoldoende, 2=matig, 3=voldoende, 4=goed). Licht uw antwoord toe en geef suggesties voor verbetering mee.
8. In hoeverre sluiten de aangepaste grote opdrachten gezamenlijk aan bij de behoeften van maatschappij, vervolgonderwijs en werk? Geef aan op een schaal van 1-4 (1=onvoldoende, 2=matig, 3=voldoende, 4=goed). Licht uw antwoord toe en geef suggesties voor verbetering mee.

Leerlingen en ouders

- A. Stelling: "Ik vind het belangrijk dat leerlingen creatieve taalvormen in andere talen beleven. Dat zijn bijvoorbeeld verhalen, gedichten, romans, films etc. Zo kunnen we ons verplaatsen in hoe mensen in andere landen leven en denken, en begrijpen waarom dat zo is." Geef op een schaal van 1-4 aan in hoeverre je het eens bent met deze stelling. (1. Helemaal mee oneens, 2. mee oneens, 3. mee eens, 4. helemaal mee eens). Leg je antwoord uit.
- B. Stelling: "Ik vind het belangrijk dat alle leerlingen leren zichzelf op een creatieve en persoonlijke manier in een vreemde taal te uiten, bijvoorbeeld door verhalen, songs, gedichten etc. te bedenken. Zo kunnen we de taal beter en op een leuke manier leren." Geef op een schaal van 1-4 aan in hoeverre je het eens bent met deze stelling. (1. Helemaal mee oneens, 2. mee oneens, 3. mee eens, 4. helemaal mee eens). Leg je antwoord uit.
- C. Stelling: "Ik vind het belangrijk dat alle leerlingen leren begrijpen hoe talen werken, en hoe je talen leert. Dat maakt talen leren leuker en nuttiger." Geef op een schaal van 1-4 aan in hoeverre je het eens bent met deze stelling. (1. Helemaal mee oneens, 2. mee oneens, 3. mee eens, 4. helemaal mee eens). Leg je antwoord uit.
- D. Stelling: "Ik vind het belangrijk om te leren over de cultuur van de sprekers van de taal die ik aan het leren ben. Zo kan ik beter omgaan met mensen uit andere culturen en kan ik beter met hen communiceren. Dat vind ik verrijkend voor mezelf." Geef op een schaal van 1-4 aan in hoeverre je het eens bent met deze stelling. (1. Helemaal mee oneens, 2. mee oneens, 3. mee eens, 4. helemaal mee eens). Leg je antwoord uit.
- E. Stelling: "Ik vind het belangrijk om te weten hoe ik kan omgaan met de (woorden uit andere) talen die ik al ken, zodat ik beter kan communiceren en sneller een nieuwe taal kan leren." Geef op een schaal van 1-4 aan in hoeverre je het eens bent met deze stelling. (1. Helemaal mee oneens, 2. mee oneens, 3. mee eens, 4. helemaal mee eens). Leg je antwoord uit.
- F. Stelling: "Ik vind het belangrijk dat ik zowel mondeling als schriftelijk goed kan communiceren in minstens een andere taal dan mijn eigen taal. Dat zal mij straks helpen in mijn studie en/of in mijn werk." Geef op een schaal van 1-4 aan in hoeverre je het eens bent met deze stelling. (1. Helemaal mee oneens, 2. mee oneens, 3. mee eens, 4. helemaal mee eens). Leg je antwoord uit.
- G. Stelling: "Ik vind vreemde talen belangrijk voor de dingen die ik dagelijks doe, of op vakantie, met vrienden, op social media, in games etc." Geef op een schaal van 1-4 aan in hoeverre je het eens bent met deze stelling. (1. Helemaal mee oneens, 2. mee oneens, 3. mee eens, 4. helemaal mee eens). Leg je antwoord uit.

BIJLAGE 1: BIJGESTELDE VISIE OP HET LEERGEBIED ENGELS/MVT

Dit document beschrijft de visie op het leergebied Engels/moderne vreemde talen. In de visie worden de drie kerninhouden van het leergebied vanuit een drietal perspectieven beschreven. Hun benamingen zijn ten opzichte van de eerste versies aangepast op basis van de opbrengsten van de derde ontwikkelsessie in oktober. De tekst van de visie zal in de ontwikkelsessie van december weer onder de loep worden genomen en waar nodig aangepast voor een optimale aansluiting bij de herziene grote opdrachten.

De visie beschrijft eerst de meerwaarde van het vreemdetalenonderwijs in het licht van de huidige maatschappelijke context, en voor het bereiken van de hoofddoelen van het onderwijs. Daarna worden de kerninhouden van het leergebied kort beschreven; ten slotte noemen we een aantal aspecten die een opbouw in het aanbod van de talencurricula mogelijk maken, met aandacht voor samenhang tussen de talen en met andere leergebieden.

Waarom talen leren in het onderwijs?

De leerlingen van nu groeien op in een meertalige en multiculturele samenleving. Ze zijn in hun dagelijks leven omringd door meerdere talen – denk aan video's, games, mensen op straat, contacten met de buurlanden, en later aan contacten met medestudenten, op stage of op de arbeidsmarkt. Daarnaast spreken veel leerlingen thuis een andere taal dan het Nederlands.

Technologische ontwikkelingen volgen elkaar in rap tempo op. Daarbij zorgt de digitale technologie voor andere, vernieuwde, bredere en snellere vormen van internationale communicatie. In onze sterk veranderende en steeds meer internationaal georiënteerde maatschappij moeten leerlingen de banen van morgen nog ontdekken.

Kennis van meerdere talen is onmisbaar geworden om actief deel te kunnen nemen aan de globaliserende maatschappij. Zonder talen vindt er geen internationale communicatie plaats. Talen maken de communicatie over de grens mogelijk; ze vergroten de wereld van de leerlingen en verbreden hun sociale en culturele horizon. Ze bevorderen begrip voor andere culturen en maken van leerlingen open en sociaal-cultureel bewuste individuen. Burgers met kennis van meerdere talen zorgen ervoor dat de Nederlandse samenleving zich naar de omringende en overige Europese landen kan richten, en naar de rest van de wereld.

Het leren van een moderne vreemde taal biedt mogelijkheden voor:

- persoonlijke ontwikkeling;
- ontwikkeling van intercultureel begrip;
- kennisontwikkeling;
- voorbereiding op het vervolgonderwijs en de arbeidsmarkt.

a) *persoonlijke ontwikkeling*

De kennis van moderne vreemde talen draagt bij aan de persoonlijke ontwikkeling van de leerling. Een nieuwe taal leren, maakt leerlingen nieuwsgierig naar andere manieren om zich te uiten; door de eigen taal en cultuur met die van een ander te vergelijken, werken ze aan

hun *identiteitsontwikkeling*. Talen leren nodigt uit tot reflectie: hoe verhoud ik mij tot anderstaligen, en wat is dan belangrijk voor mij en voor de ander?

Talen leren draagt tevens bij aan de *cognitieve ontwikkeling*: het bevordert logisch

ordenen, kritisch en probleemoplossend denken en het gebruik van de communicatieve vaardigheden. Doordat leerlingen al vroeg kennismaken met een vreemde taal, beseffen zij dat er andere talen bestaan naast hun eigen eerste taal. Het leren van andere talen stelt leerlingen in staat om verbanden te leggen tussen talen, en daarmee bewust te worden van hoe talen werken. Dit kan uiteindelijk bijdragen aan de ontwikkeling van een analytisch en interpreterend vermogen. Taalbewustzijn helpt de leerling leerstrategieën te ontwikkelen die het later gemakkelijker zullen maken om andere talen te leren.

Het kunnen communiceren in een vreemde taal kan persoonlijke voldoening en verrijking geven en zelfredzaamheid vergroten. Het doet een beroep op samenwerking en stimuleert de creativiteit. Het helpt tevens mee aan het opbouwen van vertrouwen in de communicatie binnen internationale contexten. Dit vermindert de taalangst, biedt ruimte voor het ontwikkelen van zelfvertrouwen en kan het taalplezier vergroten. Een nieuwe taal goed leren beheersen vraagt om wilskracht en doorzettingsvermogen.

b) intercultureel begrip

Het beheersen van meerdere talen is een middel om actief te participeren in interculturele (digitale) uitwisselingen binnen en buiten Europa. Door in een vreemde taal te communiceren met gebruikers van die taal kan de leerling een andere cultuur daadwerkelijk beleven. De leerling maakt kennis met andere sociale, economische, historische en culturele perspectieven die terugkomen in talen. Hij/zij wordt uitgenodigd om te reflecteren op de culturele diversiteit die zich uit in omgangsvormen en sociale verhoudingen, en wordt gestimuleerd om zich flexibel en open op te stellen ten opzichte van de andere cultuur. Het kunnen communiceren in een vreemde taal bevordert ook bij jonge kinderen sociaal initiatief en kan bijdragen aan het vergroten van intercultureel begrip en tolerantie. Literatuur, film, muziek en allerlei vormen van digitale communicatie dragen bij aan de beleving van een andere cultuur.

c) kennisontwikkeling

De beheersing van andere talen naast de eigen taal geeft toegang tot allerlei informatie van verschillende complexiteit die internationaal beschikbaar is over uiteenlopende onderwerpen - van de instructies over een computergame tot de bespreking van internationale thema's. Mondiale vraagstukken zoals globalisering, technologie en duurzaamheid worden in literatuur en (sociale) media in meerdere talen besproken. Voor de toegang tot wetenschappelijke bronnen is Engels onmisbaar, toch vaak niet toereikend: meer dan een derde van de wetenschappelijke literatuur over verschillende leergebieden is wereldwijd in een taal geschreven anders dan het Engels. De toegang tot internationale bronnen draagt bij aan de kennisontwikkeling van de leerling op alle niveaus.

d) voorbereiding op het vervolgonderwijs en de arbeidsmarkt

De beheersing van het Engels en van andere talen kwalificeert voor de internationale arbeidsmarkt: een meertalig repertoire bevordert de internationale communicatie in het belang van de economie en het bedrijfsleven en is belangrijk voor internationale samenwerking. Het maakt tevens mogelijk om studie-, stage- en werkervaringen over de grens op te doen.

Engels vervult vaak de rol van de zogenaamde lingua franca: leerlingen zullen het Engels ook gebruiken in allerlei situaties waarin Engels de gemeenschappelijke taal is van twee sprekers van andere talen. Dit kan resulteren in een vereenvoudigd gebruik van het Engels (*global English*). In veel contexten kan de lingua franca ook een andere taal zijn. Kennis van vreemde talen is een vereiste bij veel vervolgonopleidingen op alle niveaus.

Wat hoort bij de inhoud van de MVT-curricula?

Het leergebied moderne vreemde talen bestaat in Nederland op dit moment uit de talen met een eindexamenprogramma, te weten Engels, Arabisch, Chinees, Duits, Frans, Italiaans, Russisch, Spaans en Turks. De inhoud van het leergebied dient in de behoeften van de moderne maatschappij te voorzien. De belangrijkste vakinhoudelijke elementen van dit leergebied zijn communicatieve taalvaardigheden, sociale, culturele en taalkundige inhouden, die in de samenleving vaak in samenhang worden ingezet. We beschrijven ze hier in aparte paragrafen, wat echter niet betekent dat ze gescheiden van elkaar kunnen worden gezien.

a) Talen in communicatief perspectief

In het vreemdetalencurriculum nemen communicatieve taalvaardigheden een prominente plaats in: receptie (lezen en luisteren), productie (schrijven en spreken), interactie (schriftelijk en mondeling) en de zogenaamde mediation (verwerking van inhoud uit bestaande teksten om communicatie toegankelijker te maken, zoals in samenvattingen, toelichtingen etc.).

Taalvaardigheden worden in het dagelijks leven ingezet in verschillende persoonlijke, publieke, educatieve en later ook arbeidsgelateerde contexten.

Vreemdetalenonderwijs wordt voor leerlingen betekenisvol wanneer ze ermee kunnen communiceren over dingen die voor hen relevant zijn. Een verrijkte, inhoudsgerichte en betekenisvolle taalinput, bestaande uit een diversiteit aan (digitale) teksten, maakt talen leren dan zinvol.

Bij het leren van een taal is interactie cruciaal. Samen werken en samen leren spelen daarbij een belangrijke rol. Het leren van vormaspecten van de taal, zoals woordenschat en grammatica, staat in dienst van de communicatie. Het niveau en de complexiteit van het taalgebruik bij alle taalvaardigheden worden beïnvloed door de mate van beheersing van de vormaspecten van taal.

b) Talen in intercultureel perspectief

Taal is ook een sociaal en cultureel fenomeen: het gebruik van woordenschat, structuren, registers en conventies weerspiegelt de cultuur van de taalgebruikers en varieert daarom per taal. Allerlei vormen van audiovisuele en geschreven teksten, ook digitaal, ervaringen met internationale contacten binnen en buiten de les zijn niet alleen taal- maar ook cultuuruitingen. Het reflecteren daarop helpt de cultuur van de sprekers van de vreemde taal te begrijpen, inclusief de waarden en attitudes die taaluitingen weerspiegelen.

Daarmee vervult het vreemdetalenonderwijs een maatschappelijke functie: het effectief leren omgaan met verschillen en het communiceren in verschillende communicatieve contexten en situaties waarin de cultuur van de leerlingen en die van de vreemdetalengebruikers met elkaar in aanraking komen.

c) Talen in (meta)cognitief perspectief

Een belangrijk onderdeel van het vreemdetalenonderwijs is het leren nadenken over klank, vorm en betekenis van woorden en uitdrukkingen. Leerlingen worden zich bewust van hoe talen werken door verschillen en overeenkomsten tussen structuren en uitdrukkingen van verschillende talen te leren herkennen. Dat is op alle niveaus van het onderwijs relevant en het leert leerlingen talen in samenhang te zien. Leerlingen leren zich strategieën eigen te maken die het leren van andere talen vergemakkelijken. Ze leren bovendien probleemoplossend en analytisch denken.

Aandacht voor taalstructuren ondersteunt de ontwikkeling van de communicatieve vaardigheden en kan het beheersingsniveau verhogen. In het beginstadium van het

leren van een vreemde taal staan het spelenderwijs ontdekken van hoe talen in elkaar zitten en het opbouwen van woordenschat centraal. Leerlingen worden daarmee gestimuleerd zich open te stellen voor het leren van vreemde talen.

Het Europees Referentiekader als beschrijvingskader

Het Europees Referentiekader (ERK) is een raamwerk dat zes niveaus van beheersing beschrijft voor de verschillende taalvaardigheden. Het ERK dient als uitgangspunt om tot een gemeenschappelijk beschrijvingskader te komen voor zowel leerling als leraar. Het zorgt voor samenhang in de beschrijving van curricula voor alle moderne vreemde talen zowel in het primair als in het voortgezet onderwijs. Het gebruik van het ERK in het hele onderwijs zorgt bovendien voor transparantie en vergelijkbaarheid van de taalniveaus van de leerling binnen Europa en biedt inzicht in de doorlopende leerlijn. De uitwerkingen van de grote opdrachten van dit leergebied hebben het ERK in zijn geactualiseerde versie van 2017 als uitgangspunt genomen.

Opbouw van de talencurricula

De kernelementen van het leergebied die hierboven zijn beschreven, vormen het aanbod van de vreemdetalencurricula. Uitwerkingen en accenten worden afgestemd op het niveau van de leerlingen en van het onderwijs.

Het leren van een vreemde taal begint voor veel kinderen op de basisschool waar de leerling kennis maakt met Engels en eventueel andere talen. Alle leerlingen werken daarbij ook verder aan het verwerven van het Nederlands. De nadruk bij het jonge kind ligt op de vaardigheden spreken, gesprekken voeren en luisteren en op het ontwikkelen van een positieve attitude ten opzichte van het leren van talen. Daartoe is de focus op communicatie essentieel.

Het talenaanbod krijgt betekenis voor de leerling als het inspeelt op zijn niveau, en als het aansluit bij zijn belevingswereld, kwaliteiten en behoeften voor zijn persoonlijke en sociale ontwikkeling en zijn kwalificatie. Dit komt terug in de keuze van doelen, contexten en situaties waarvoor de vreemde taal wordt gebruikt. Leerlingen leren de juiste vaardigheden en taalkennis (ook vaktaal) in te zetten die voor specifieke doelen en situaties relevant zijn. De ontwikkeling van de vreemde taal wordt opgebouwd vanuit beperkte, concrete, eenvoudige en alledaagse, naar steeds meer, algemene en complexe situaties en communicatieve doelen. Langs diezelfde lijn ontwikkelt zich ook de beheersing van de taalstructuur: van eenvoudig en impliciet naar complex, bewust en accuraat in gebruik. Tegelijkertijd breidt het publiek zich uit waarmee de leerling schriftelijk en mondeling communiceert. Contexten, situaties, doelen en publiek zijn voor de leerling telkens relevant voor het bevorderen van zijn persoonlijke ontwikkeling, maatschappelijke toerusting en kwalificatie. Het bewust worden van hoe talen werken kan al op jonge leeftijd starten en begint met het op speelse manier herkennen van verschillen, overeenkomsten en patronen in woorden en klanken bij concrete alledaagse uitingen in verschillende talen. Taalbewustzijn ontwikkelt zich verder samen met de taalvaardigheden in de vreemde taal door vormaspecten steeds meer te leren vergelijken, begrijpen en analyseren, totdat de leerling ze zelf kan gebruiken voor verwerking van betekenis en in zijn eigen gebruik van een vreemde taal. Taalkundige inhouden krijgen pas betekenis als hun functionele rol voor het slagen van de communicatie helder is.

Leerlingen bouwen steeds voort op wat zij hebben geleerd. Er wordt hun de mogelijkheid geboden om naast het Engels ook andere talen te leren. Voor elke leerling wordt het - conform de Europese richtlijnen - mogelijk gemaakt om minimaal één moderne vreemde taal naast het Engels te leren, ongeacht het type opleiding. Voor sommige leerlingen zal dit de Nederlandse taal zijn. Het aantal

talen, de taalkeuze en het niveau waarop talen worden beheerst, verschillen per leerling en zijn afhankelijk van persoonlijke, werk- of vervolgopleiding gerelateerde factoren, geografische noodzaak (zoals grensgebieden), ambitieniveau en het niveau van het onderwijs.

Het leren van een tweede, derde of vierde vreemde taal vindt plaats in een vergelijkbare opbouw. In de talencurricula wordt aandacht besteed aan de ontwikkeling van een gevoel voor taal en het bewust worden van overeenkomsten en verschillen tussen talen, wat de samenhang tussen de taalvakken bevordert.

In het nieuwe curriculum komt voor de moderne vreemde talen het individuele leerproces van de leerling centraal te staan in een doorlopende leerlijn van primair naar voortgezet onderwijs. Het begin- en eindniveau zijn afhankelijk van wat leerlingen nodig hebben voor hun vervolgopleiding of beroep en van hun persoonlijke leerdoelen. Ook de aandacht voor de verschillende vaardigheden kan daardoor variëren. Het leren van talen speelt tevens in op de persoonlijke talenten van de leerling. Op alle niveaus van het onderwijs wordt rekening gehouden met het cognitieve ontwikkelingsniveau van de leerling, zijn taalachtergrond, culturele bagage en identiteitsontwikkeling. Leerlingen worden in het onderwijs gestimuleerd en gefaciliteerd het aantal talen te leren en het beheersingsniveau te behalen dat voor hen maximaal haalbaar is.

Samenhang met andere leergebieden

Het leergebied Engels/MVT heeft grote raakvlakken met het leergebied Nederlands. Daarbij ligt het accent van Engels/MVT op interculturele en grensverleggende communicatie, terwijl dat van Nederlands zich op volwaardige participatie in de Nederlandse samenleving richt.

Moderne vreemde talen worden betekenisvol voor de leerling als er ook verbindingen worden gezocht met contexten zowel binnen het leergebied MVT als met andere leergebieden. Omdat talen dragers van cultuur zijn, en ze vanuit een sociaal en (intercultureel) perspectief bijdragen aan de ontwikkeling van actief Europees en wereldburgerschap, is de link met de leergebieden mens & maatschappij en burgerschap zinvol en wenselijk.

Het narratief gebruik van een vreemde taal is een creatieve expressievorm en heeft daardoor raakvlakken met kunst. Verhalen in woord en schrift kunnen verwerkt worden in klank, beeld en drama.

De digitalisering van informatie en communicatie heeft invloed op talen: in de ontwikkeling van woordenschat en conventies en in het vormgeven aan communicatie. In de digitale communicatie in de vreemde taal neemt digitale geletterdheid een belangrijke plaats in.

Ten slotte bevordert het gebruik van bronnen die betrekking hebben op andere leergebieden in de vreemde taal de ontwikkeling van de beheersing van die taal.

BIJLAGE 2: BRONNENLIJST

Grote opdrachten

Buitenlandse curricula

Australian curriculum, geraadpleegd op 24 mei 2018, van <https://www.australiancurriculum.edu.au>

Curriculum British Columbia, geraadpleegd op 24 mei 2018, van <https://curriculum.gov.bc.ca/curriculum/overview>

Finnish National Board of Education (2016). *National Core Curriculum for Basic Education 2014*. Helsinki: next Print Oy.

Lehrpläne Nordrhein Westfalen, geraadpleegd op 2 oktober 2018, van www.schulentwicklung.nrw.de/lehrplaene

Communicative language learning

Richards, J.C. & Rodgers, T.S. (2014). *Approaches and methods in language teaching. 3rd edition*. Cambridge: Cambridge University Press.

Vygotsky, L. S. (1962). *Thought and Language*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Engels in het primair onderwijs

Bruggink, M., Windt, van der N, Strating, H. (2018). *Give it a go! Vroeg vreemdetalenonderwijs in groep 1-3: niets vreemds aan!* Nijmegen: Expertisecentrum Nederlands.

Corda, A., Phielix, C., & Krijnen, E. (2012). *Wat weten we over vroeg Engels op de basisschool? Effecten van vroeg vreemde talenonderwijs op de moedertaal en de leerprestaties in de vreemde taal: review van de onderzoeksliteratuur*. Leiden: Expertisecentrum MVT, ICLON.

KBA Nijmegen/Expertisecentrum Nederlands (2017). *Zicht op vroeg vreemdetalenonderwijs*. Nijmegen: KBA Nijmegen / Expertisecentrum Nederlands.

Szabo, T. (ed.). (2017). *Collated representative samples of descriptors of language competences developed for your learners aged 7-10 years*. Strasbourg: Council of Europe.

Europees Referentiekader

Fasoglio, D., Jong, K. de, Trimbos, B., Tuin, D., & Beeker, A. (2015). *Taalprofielen 2015: herziene versie van Taalprofielen 2004*. Enschede: SLO.

Global Scale of English (2016). New Jersey, VS: Pearson Education.

North, B. Goudier, T. & Piccardo, E. (2017). *Common European Framework of Reference for Languages: Teaching, Learning, Assessment. Companion Volume with new descriptors*. Strasbourg: Council of Europe.

North, B., Ortega, A., & Sheehan, S. (2010). *British Council EAQUALS Core Inventory for General English*. United Kingdom: British Council.

Grensoverstijgende communicatie

Nuffic (z.d.). *Internationalisation for all*. Geraadpleegd op 3 oktober 2018, van <https://www.tweedekamer.nl/downloads/document?id=20e653e5-9093-4068-bbc2-25609d30d6ee&title=Folder%20Nuffic%20%27Internationalisation%20for%20all%27.pdf>

Onderwijsraad. (2016). *Internationaliseren met ambitie*. Geraadpleegd op 24 mei 2018, van <https://www.onderwijsraad.nl/publicaties/2016/internationaliseren-met-ambitie/item7413>

Onderwijsraad. (2018). *Internationalisering en Europa*. Geraadpleegd op 24 mei 2018, van <https://www.onderwijsraad.nl/dossiers/internationalisering-en-europa/item134>

Unesco. (z.d.). *Unesco Guidelines on Intercultural Education*. Geraadpleegd op 24 mei 2018, van <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001478/147878e.pdf>

Vandenbroucke, F. (2006). *De lat hoog voor talen in iedere school. Goed voor de sterken, sterk voor de zwakken*. Beleidsdocument van de Vlaamse minister van Onderwijs en Vorming. Brussel: Vlaamse Gemeenschap, Ministerie van Onderwijs.

Interculturele competentie

Byram, M. (1997). *Teaching and assessing intercultural communicative competence*. Clevedon: Multilingual Matters.

Byram, M. (2008). *From foreign language education to education for intercultural citizenship. Essays and reflections*. Clevedon: Multilingual Matters.

Huber-Kriegler, M., Lázár, I. & Strange, J. (2003). *Mirrors and windows. An intercultural communication book*. Graz: European centre for Modern Languages/Council of Europe.

Lázár, I. (2003). *Incorporating intercultural communicative competence in language teacher education*. Graz: European centre for Modern Languages / Council of Europe.

Moran, P.R. (2001). *Teaching Culture: Perspectives in Practice*. Boston, Mass.: Heinle and Heinle.

SLO (2014). *Cultuur in de Spiegel in de praktijk*. Enschede: SLO.

Fasoglio, D. & Canton, J. (2009). *Vreemdetalenonderwijs: een (inter)cultureel avontuur?* Enschede: SLO.

Literatuuronderwijs

Bloemert, J., Jansen, E. & Grift, W. van de (2016). Exploring EFL literature approaches in Dutch secondary education. *Language, Culture, and Curriculum*. 29 (2), 169-188.

Bloemert, J., Goede, de S. & Goedhard, M. (2017). Doordacht en doorlopend. via een meervoudige benadering naar verrijkt mvt-literatuuronderwijs. *Levende Talen Magazine* 2017/3: 11-15.

Bloemert, J., Paran, A., Jansen, E. & Grift, van de W. (2017). Students' perspective on the benefits of EFL literature education. *The Language Learning Journal*: 1-14.

Knaap, van der E. (2018). Herijk het literair lezen in de vreemdetaalles. *Remediaal* 2018: 34-40.

Knaap, van der E. (2018). Zur Bedeutung der Lexik für das literarische Lesen: Didaktische Erkenntnisse einer Textdeckungsuntersuchung. *Info DaF* 2018: 444-463.

Meertaligheid

Cummins, J. (2018). Urban multilingualism and educational achievement: Identifying and implementing evidence-based strategies for school improvement. In P. Van Avermaet, S. Slembrouck,

Gorp, van K., Sierens, S. & Maryns, K. (Eds.). *The Multilingual Edge of Education* (pp. 67-90). London: Palgrave Macmillan.

Jonckheere, S. (2011). Talensensibilisering in het basisonderwijs: Op een positieve manier omgaan met talen in de klas. *Tijdschrift Taal* 2 (3): 34-41.

Pulinx, R., Avermaet, van P. & Agirdag, O. (2017). Silencing linguistic diversity: The extent, the determinants and consequences of the monolingual beliefs of Flemish teachers. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*.

SLO (2018). *Meertaligheid in primair en voortgezet onderwijs. Een stand van zaken en curriculaire aanbevelingen*. Enschede: SLO.

Avermaet, van P. (2015). Waarom zijn we bang voor meertaligheid? *Levende Talen Magazine* 102(7): 6-10.

https://www.taallectoren.nl/images/Boendermaker_Helsloot_De_thuistaal_in_de_klas.pdf

<https://www.onderwijsraad.nl/dossiers/internationalisering-en-europa/item134>

Taalbewustzijn

Bolitho, R., Carter, R., Hughes, R.I., Masuhara, H. & Tomlinson, B. (2003). Ten questions about language awareness. *ELT Journal* volume 57/3: 251-259.

Broek, E. van den & Dielemans, R. (2017). Bewuste taalvaardigheid in de klas. *Levende Talen Magazine* 2017/4, p. 12-16.

Dönszelmann, S. (2018). Over bibberen aan de rand van het taalbad en docenten-taalbewustzijn. *Levende Talen Magazine*, jaargang 105 special, p. 36-39.

Garrett, P. & Cots, J.M. (eds.) (2018). *The Routledge handbook of language awareness*. Routledge: New York.

Hawkins, E.W. (1999). Foreign language study and language awareness. *Language Awareness*, 8:3-4, 124-142.

Hélot, C., Frijns, C., Gorp, van K. et al. (eds.) (2018). *Language awareness in multilingual classrooms in Europe. From theory to practice*. De Gruyter Inc: Boston/Berlin.

Kaal, A. (2018). *Taalbewust MVT-onderwijs: van communicatie naar creativiteit en burgerschap*. Keynote lecture Landelijke LIO-dag, Utrecht, 26 maart 2018.

Piggott, L. (2018). Grammatica-instructie? Kan wel, hoeft niet. *Levende Talen Magazine*, jaargang 105 special, p. 40-43.

Tammenga-Helmantel, M., & Le Bruyn, B. (2016). Mvt-onderwijs: Hoe willen we het hebben en wat willen we weten? *Levende Talen Magazine*, 103(8): 44-45.

Talen en technologie

Carrington, A. (2013). *The Pedagogy Wheel*, <http://tinyurl.com/bloomsblog>

Jauregi, K. (2013). Vernieuwende vreemdetalendidactiek. Lectorale rede. Fontys.

Vreemdetalenonderwijs

Graaff, de R. (2013). Taal om te leren. Iedere docent een CLIL-docent. *Levende Talen Magazine* 2013/7: 9-11.

Graaff, de R. (2018). *Van vreemde talen naar vereende talen. De plek van vreemde talen in het onderwijs*. Openbare les 24 mei 2018. Lectoraat didactiek van de moderne vreemde talen. Kenniscentrum Leren en Innoveren Hogeschool van Utrecht.

Jong, N. de, Vrind, E. de & Beuningen, C. van (2018). Moderne Vreemde Talen. In: F. Janssen, H. Hulshof & K. van Veen (2018). *Wat is echt de moeite waard om te onderwijzen? Een perspectiefgerichte benadering* (pp. 81-105). Leiden/Groningen.

Lightbown, P. M., & Spada, N. (2013). *How Languages are Learned (4th ed.)*. Oxford, United Kingdom: Oxford University Press.

Marzano, R.J. & Pickering, D. (2016). *Betrokkenheid! De sleutel tot beter leren*. Rotterdam: Bazalt Educatieve Uitgaven.

Mitchel, R., Myles, F. & Narsden, E. (2013). *Second Language Learning Theories*. Abindon, Oxon: Routledge.

Vakvereniging Levende Talen (2017). *Visiedocument Engels en de moderne vreemde talen (mvt)*. https://levendetalen.nl/wp-content/uploads/2018/01/visiestuk-LT-engels-mvt_eindversie-4-12-2017.pdf

Volman, M. (2011). *Kennis van betekenis: keerzijde van accent op individueel presteren*. Amsterdam: UVA.

Hoofdoelen van het onderwijs

Biesta, G.J.J. (2018). *Tijd voor pedagogiek. Over de pedagogische paragraaf van onderwijs, opleiding en vorming*. Utrecht: Universiteit voor Humanistiek.

Bijgestelde visie

Australian curriculum – languages. Retrieved from <https://www.australiancurriculum.edu.au/f-10-curriculum/languages/>

British Columbia new curriculum. Retrieved from <http://www2.gov.bc.ca/gov/content/education-training/k-12/teach/curriculum>

Byram, M. (2014). Twenty-five years on – from cultural studies to intercultural citizenship. *Language, culture and curriculum*, 27, 209-225.

Council of Europe (2001). *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment*. Cambridge: Cambridge University Press.

Council of Europe (2016). *Collated representative samples of descriptors of language competences developed for young learners aged 7-10 years*. Strasbourg: Council of Europe.

Finnish National Board of Education (2016). *National Core Curriculum for Basic Education 2014*. Helsinki: next Print Oy.

Goorhuis-Brouwer, S. & de Bot, K. (2005). Heeft vroeg vreemdetalenonderwijs een negatief effect op de Nederlandse taalontwikkeling van kinderen? *Levende Talen Tijdschrift*, 6, 3-7.

Holmes, P. & Dervin, F. (eds.) (2016). *The cultural and intercultural dimensions of English as a Lingua Franca*. Bristol: Multilingual Matters.

Jong, N. de, Vrind, E. de & Beuningen, C. van (2018). Moderne Vreemde Talen. In: F. Janssen, H. Hulshof & K. van Veen (2018). *Wat is echt de moeite waard om te onderwijzen? Een perspectiefgerichte benadering* (pp. 81-105). Leiden/Groningen.

Mitchel, R., Myles, F. & Narsden, E. (2013). *Second Language Learning Theories*. Abindon, Oxon: Routledge.

North, B. Goudier, T. & Piccardo, E. (2017). *Common European Framework of Reference for Languages: Teaching, Learning, Assessment. Companion Volume with new descriptors*. Strasbourg: Council of Europe.

Raad van de Europese Unie (2002). Conclusies van het voorzitterschap – Barcelona, 15 en 16 maart 2002 (p. 19). Retrieved from <http://www.consilium.europa.eu/media/20937/71027.pdf>

Raad van de Europese Unie (2008). Conclusies van de Raad over de Europese taalvaardigheidsindicator. Retrieved from [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52006XG0725\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52006XG0725(01)&from=EN)

University of Cambridge (2016). Languages still a major barrier to global science, new research finds. Retrieved from <http://www.cam.ac.uk/research/news/languages-still-a-major-barrier-to-global-science-new-research-finds>

BIJLAGE 3: WOORDENLIJST

Hieronder treft u een beknopte definitie van een aantal begrippen opgenomen in de Grote Opdrachten. Het gaat om de betekenis die ze in het vreemdetaalonderwijs krijgen. Waar zinvol voor de leesbaarheid, is het begrip expliciet omschreven in de Grote Opdracht. Sommige begrippen komen ook terug in andere leergebieden, zoals Nederlands en Kunst & Cultuur.

<i>Creatieve taalvormen</i>	Creatieve taalvormen omvatten alle teksten waarin gebruik wordt gemaakt van narratieve (verhalende) technieken, zoals games, films, verhalen, toneel- en songteksten, poëzie, (beeld)romans, hoogwaardige literatuur.
<i>Creativiteit</i>	Het vermogen om nieuwe en/of ongebruikelijke maar (praktisch) toepasbare ideeën voor vraagstukken te vinden.
<i>Cultuur</i>	Alles wat mensen denken, doen en maken en de betekenis die mensen vanuit hun eigen achtergrond daaraan geven. Cultuur is hoe wij wonen, hoe wij ons kleden, hoe wij met elkaar communiceren, hoe wij eten, hoe wij met elkaar omgaan, hoe wij werken, hoe wij onze vrije tijd besteden, hoe wij politiek bedrijven en wetten maken, hoe wij onderzoek doen, hoe wij landbouwbedrijven en industrie ontwikkelen, enz. (SLO, 2014: 11).
<i>Doeltaal</i>	Elke vreemde taal anders dan de eigen eerste taal. De vreemde taal waarin onderwezen wordt.
<i>Grensoverstijgend</i>	Alles wat grenzen verlegt: niet alleen de landsgrenzen, maar ook de eigen grenzen, de grenzen van het klaslokaal etc.
<i>Interculturele competentie</i>	Interculturele competentie omvat: <ul style="list-style-type: none"> -de kennis van culturele uitingen van het land en de samenleving waar de gesprekspartner deel van uitmaakt, en van de geldende conventies omtrent interactieprocessen; -de vaardigheid in het interpreteren en plaatsen van teksten of gebeurtenissen uit andere culturen, in het ontdekken van elementen horend bij die culturen en daarop adequaat reageren; -het vermogen open te staan voor een andere cultuur, om bereid te zijn het oordeel over de eigen cultuur en die van de ander te nuanceren, om kritisch te kijken naar verhoudingen, praktijken en producten van beide culturen (Byram, 1997).
<i>Interculturele communicatie</i>	Communicatie tussen mensen uit verschillende culturen.

<i>Internationaal competent</i>	Het zich kunnen oriënteren, het kunnen vergaren van kennis, het kunnen communiceren, reflecteren en samenwerken in een internationale context.
<i>Internationalisering</i>	Oriëntatie op het buitenland als integraal onderdeel van het onderwijsprogramma en de leeromgeving.
<i>Lingua franca</i>	De taal die twee sprekers met een verschillende moedertaal gebruiken om te communiceren, en die geen moedertaal is van de sprekers. Vaak wordt Engels als lingua franca gebruikt, maar het kan ook een andere taal zijn.
<i>Literaire teksten</i>	Alle teksten met narratieve (verhalende) en/of poëtische waardevolle eigenschappen, mogelijk gecombineerd met beeld en/of geluid. Literaire teksten hebben waarde als tekst niet alleen door hun betekenis, maar ook door de vorm. Daarnaast kunnen literaire teksten waarde hebben voor de lezer: ze leiden tot een esthetische ervaring, roepen emoties als verwondering, herkenning of ontroering op en leiden tot vervreemding en/of reflectie. De maatschappelijke waarde die aan een tekst gehecht wordt, bepaalt mede of die tekst literatuur is, iets wat voortdurend aan verandering onderhevig is.
<i>Meertalig repertoire</i>	De talen, of de woorden en uitdrukkingen uit andere talen die een persoon beheerst.
<i>Meertaligheid</i>	Onder meertaligheid verstaan we: <ul style="list-style-type: none"> -de aanwezigheid van meerdere talen binnen een bepaalde context of gebied; -een taaloverstijgende competentie: het functioneel kunnen inzetten van je meertalige repertoire om te communiceren, of voor het leren van een nieuwe taal. In het Europees Referentiekader (North et al., 2017) word deze competentie aangeduid als <i>plurilingual competence</i>.
<i>Taalangst</i>	Het gevoel van ongemak en spanning bij het leren of gebruiken van een vreemde taal. Het kan een negatief effect hebben op motivatie en prestatie.
<i>Taalbewustzijn</i>	De expliciete kennis over taal en het inzicht in hoe talen worden geleerd en gebruikt; het bewust omgaan met taal, wat kan leiden tot het kunnen sturen van het eigen proces om een taal te leren.
<i>Taalstructuur</i>	De ordening en systematiek in taal op fonologisch, morfologisch, syntactisch en semantisch niveau.
<i>Tekst</i>	Elke vorm van mondelinge, audiovisuele en schriftelijke communicatie, of een combinatie hiervan, waarmee ideeën, ervaringen, meningen en informatie door middel van taal worden gedeeld.